

In Adolescentia / Λογοτεχνία για νέους

Από την ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΔΑΦΕΡΜΟΥ

Η πατρίδα και η αγάπη

Στο νέο του βιβλίο, Η μαϊμού του βασιλιά, ο Φίλιππος Μανδηλαράς ανανεώνει παράτολμα το ιστορικό, αντιπολεμικό μυθιστόρημα, με στοιχεία φανταστικού λυρισμού και με μεταρυστικές αναζητήσεις.

Όσο περνούσαν οι μέρες και πρήζονταν τα πόδια, πλήγιαζαν μέσα στα χοντρά άρβυλα, στέγνωσε το στόμα, έκοπαν τα χείλη, έκοβε ο ιδρώτας από την απλυσία και μάκραναν τα γένια, άρχισαν να αναρωτιούνται αν υπήρχε κάποιο νόημα σ' αυτό που πήγαιναν να κάνουν, αν πράγματι τους ενδιέφερε να κόψουν τις αρτηρίες, αν τους έφταιγε σε κάτι εκείνη η καρδιά που χτυπούσε στον δικό της ρυθμό εκεί, στα βάθη της Ανατολής, κι αν, τελικά, θα ήταν καλύτερα να αφήσουν στην ηουχία του τον λαό εκείνον που, στο κάτω κάτω, θα ήταν πάντα γετίονάς τους.

Ο βασιλεύς της Ελλάδος Αλέξανδρος Α'. Είχε ανεβεί στο θρόνο στις 12 Ιουνίου 1917 και πέθανε σε ηλικία 27 ετών, στις 12 Οκτωβρίου 1920, από σηψαιμία που προκλήθηκε από δάγκωμα μαϊμούς.

Η αθώα ματιά μιας μαϊμούς που ξεκινάει από τον βασιλιά Γεώργιο Ε' του Ηνωμένου Βασιλείου για να προσφερθεί στη βασιλική οικογένεια της Ελλάδας και να καταλήξει στα χέρια ενός στρατιώτη της Μικρασιατικής Εκστρατείας αποτελεί ιδανικό εργαλείο για την ακτινοσκόπηση του παραλόγου του πολέμου.

Μπροστά στο ξέσπασμα των συγκρούσεων, ο Τζόρτζι στέλνει τη μαϊμού στον εξάδελφό του στην Ελλάδα για να τον εξευμενίσει. Όταν η βασιλική οικογένεια φεύγει από την Ελλάδα αφήνοντας στη θέση της τον αθώο και νεαρό Αλέξανδρο Α', η μαϊμού παραμένει στο παλάτι, στο Τατόι. Ο άτυχος βασιλιάς πεθαίνει από τη δαγκωματιά της και μια σειρά τυχαίων αλλά και μελετημένων γεγονότων φέρνει με αλυσιδωτές αντιδράσεις τη μαϊμού στα χέρια του απλού λαού.

Από το Τατόι, στο δωματάκι του φοιτητή γεωπονικής Ζήση Παπαργυρίου στον Άγιο Νικόλαο Πευκακίων. Και από εκεί, μαζί του, στην Τέταρτη Μεραρχία όπου υπηρέτησε ως έφεδρος δεκανέας πεζικού. Περ-

νάει στο στρατόπεδο των Τσετών και από εκεί πίσω στην Ανεξάρτητη Μεραρχία και στον γκαρδικό φίλο του Ζήση, τον εβραϊκής καταγωγής φοιτητή της Νομικής Ηλία Μαρκαδού. Ο οποίος διέκρινε στη Συνθήκη της Λωζάννης τα σπάργανα των μαζικών διωγμών. Η πλοκή ακολουθεί το ποιητικό θεώρημα, σύμφωνα με το οποίο «*το τίναγμα των φτερών μιας πεταλούδας στη Βραζιλία μπορεί να προκαλέσει κυκλώνα στο Τέξας*».

Η εφιαλτική προοπτική που βιώνει το εκστρατευτικό σώμα, η συσσωρευμένη, διάχυτη οργή και η φανερή και απροσχημάτιστη εγκατάλειψή τους αποτυπώνονται στις τραγελαφικές περιπέτειες της μαϊμούς ανάμεσά τους. Αλλά στην περίπτωση της *Μαϊμούς του Βασιλιά*, το αντιπολεμικό αίσθημα δεν ακολουθεί ύφος επικό και πεισιθάνατο, όπως το ύφος του Μυριβήλη στην αλησμόνητη *Ζωή εν τάφω*.

Η επιμειξία ρεαλισμού, ντοκουμέντων και φαντασίας διατηρείται με εντυπωσιακή ισορροπία χωρίς να διαταράσσεται η ενότητα ύφους. Η πολεμική φρίκη διωλίζεται με άφθονο χιούμορ και επιτρέπει στο ρυθμό να εξελίσσεται γοργός και πικνός σαν αυθεντική λαϊκή κωμωδία. Γέλιο και

συγκίνηση συνυπάρχουν.

Ταντόχρονα, ο Φίλιππος Μανδηλαράς υιοθετεί ύφος οικείο. Φαντάζει σαν τον απλό αλλά σοφό γεροπαρωμθά (κι ας είναι γεννημένος το 1965), που εξιστορεί στα παιδιά της γειτονιάς του τις περιπέτειες των ηρωικών προγόνων του:

Αυτά ψιθύριζαν μεταξύ τους κάποιοι στρατιώτες, όσο κάθονταν ήσυχτοι να τους ξεψειρίζει η μαϊμού με αντάλλαγμα μια στάλα νερό ή μια ψίχα ψωμί, αν και η μαϊμού είχε βρει τον τρόπο της να γεμίζει την κοιλιά της με μυρμήγκια και ζουζούνια, που τα άκουγε να γαργαλάνε την ξεραμένη γη σε γωνιές που δεν μπορούσαν να προσέξουν οι στρατιώτες, κι ούτε και τους ένοιαζε κιάλας γιατί ποιος τρώει μυρμήγκια και σκαθάρια της ερήμου;

Η ΘΥΣΙΑ ΤΩΝ ΑΘΩΩΝ

Με την ιδιότητα αυτή, ο αφηγητής καταφέρνει να απλώνεται σε όλα τα μήκη και πλάτη της γεωπολιτικής σκακιέρας. Να παρατηρεί τις κινήσεις του Βενιζέλου, του Κλεμανσό, του εμπόρου όπλων από τη Μικρά

Ασία Μπαζιλ Ζαχάροφ και του Τσόρτσιλ. Να προβληματίζεται για την επάνοδο του Κωνσταντίνου και την ανάδυσση του Κεμάλ, να αποτυπώνει ακόμη και το διάλογό του με τη μέλλουσα σύζυγό του Λατιφέ στη Σμύρνη. Και στον αντίποδα, να τοποθετεί το τυχαίο ανθρωπάκι, που το πεπρωμένο του παίζεται στα χέρια των ισχυρών.

Σε αυτήν την καλειδοσκοπική σύνθεση πραγματικών και φανταστικών στοιχείων, επίκεντρο παραμένει η θυσία των αθώων. *Η μαϊμού του βασιλιά* θυμίζει σκαθάρια (και με άλλο τόνο, εύθυμο) τον γαϊδαράκο Βαλτασάρ του Μπρεσόν. Υφίσταται καρτερικά τα ίδια μαρτύρια που ο άνθρωπος επιβάλλει στο συνάνθρωπό του. Το στοιχείο του γελούου υπογραμμίζει αντιθετικά τη σκληρότητα της δράσης. Η μαϊμού φέρνει στον Ζήση σκαθάρια για να τον ταΐσει, αλλά εκείνος αηδιασμένος τη διώχνει. Ζηλεύει όμως κατά βάθος που εκείνη καταφέρνει να παραμείνει αντάρκης. «*Αλίμονο σ' εκείνους*», αναφωνεί ο αφηγητής.

Όταν όμως η μαϊμού χαθεί κάπου μακριά στην Αλμυρή Έρημο, ο Ζήσης Παπαργυρίου θα αισθανθεί για πρώτη φορά την απέραντη μοναξιά του ανθρώπου που στερεάται το πνεύμα και το αστεράκι της θείας αγάπης.

«*Πολλά από εκείνα που προσδοκώσαμε δεν τελειώθηκαν ενώ στα απροσδόκητα βρίσκει συνήθως το θείο διέξοδο*», σημειώνει ο Ευριπίδης. Συνεχίζοντας την πορεία της χωρίς πεζίδα, μέσα στην τύχη, ευγνωμονούσα την ίδια τη ζωή όπως απλά της φανερώνεται, η μαϊμού βρίσκει τελικά τον προορισμό της. Πορεύεται με τον άνθρωπό της. «*Πατρίδα ήταν ο τόπος όπου θα άναβαν τη φωτιά τους εκείνο το βράδι*». ■

Φίλιππος Μανδηλαράς,
Η μαϊμού του βασιλιά, Πατάκη,
Αθήνα 2021, 138 σελ.